

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.04.095>

УДК 332:339.138

О.М. ТАТАРЧЕНКО, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економіки та підприємництва Інституту хімічних технологій Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Рубіжне, Україна

 orcid.org/0000-0002-1753-7272

І.М. ЛІТВІНОВА, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

 orcid.org/0000-0002-5379-4188

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ СХОДУ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ: ДО ОБГОВОРЕННЯ

Ключові слова: концепція, інновації, територія пріоритетного розвитку, розбудова економіки, групи заходів, стимулювання.

Подано контури уточненого проекту Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей, де буде запроваджено інноваційну систему стимулювання активізації економічних процесів, яка може бути впроваджена в інших регіонах України. Визначено п'ять груп заходів задля реалізації Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей: удосконалення регуляторної політики та упровадження автентичних інституційно-фінансових інструментів; індустріалізація реального сектору економіки та його інноваційний розвиток; розбудова критичної інфраструктури та логістики; формування збалансованого регіонального ринку праці; формування інформаційно-комунікаційного простору Луганської та Донецької областей. За результатами реалізації Концепції планується розроблення відповідної Стратегії та плану заходів. Цей комплекс нормативно-правових актів дозволить сформувати територію пріоритетного розвитку з інноваційною економікою.

Вступ. Розбудова нової сучасної економіки Сходу України передбачає формування системи стимулів щодо активізації розвитку Донецької та Луганської областей для поступової реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Донецька та Луганська області мають стати регіонами, на теренах яких буде запроваджено інноваційну систему стимулювання активізації економічних процесів, яку надалі можна буде впровадити в інших регіонах України. Таку мету визначено в проекті Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей, запропонованому до обговорення у жовтні 2020 р. Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих

Цитування: Татарченко О.М., Літвінова І.М. Концептуальний підхід до розбудови економіки Сходу України на інноваційній основі: до обговорення. *Економіка та право*. 2020, № 4. С. 95—100. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.04.095>

Групи заходів для реалізації Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей

територій України разом із зацікавленими центральними та місцевими органами виконавчої влади за участі органів місцевого самоврядування [1].

Аналіз останніх досліджень. Проблематикою економічного розвитку Сходу України, зокрема Донецької та Луганської областей, займається багато науковців і практиків, вивченню цього питання присвячено багато наукових праць, проте особливу увагу заслуговують наукові роботи вчених Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України» [2–6]. Саме науковці і практики з Донбасу системно та комплексно досліджують проблеми й надають інноваційні пропозиції щодо розвитку економіки Донецької та Луганської областей.

Мета статті — уточнення деяких положень проєкту Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей.

Результати досліджень. У проєкті Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей (далі Концепція) запропоновано створити території пріоритетного розвитку, стимулювати розробку і впровадження нових, інноваційних моделей економічного розвитку задля підвищення рівня якості життя населення Донбасу.

Для досягнення мети Концепції має бути реалізовано п'ять груп заходів (рисунок).

До першої групи («Удосконалення регуляторної політики та впровадження автентичних інституційно-фінансових інструментів») входять такі заходи: створення трьох типів територій пріоритетного розвитку (території громад, суміжних з лінією розмежування, на всій території Донецької та Луганської областей, на території окремих виробничих і рекреаційних кластерів, у тому числі інноваційних та індустриальних парків, із спеціальним режимом інноваційно-інвестиційної діяльності), що допоможе запровадити різні інструменти стимулювання у сферах оподаткування, кредитування та митної політики для кожного окремого типу території; запровадження сучасних інструментів захисту інвестицій, зокрема відкриття філіалів міжнародних комерційних арбітражів із розповсюдженням їхньої юрисдикції на території пріоритетного розвитку Донецької та Луганської областей; запровадження системи страхування від воєнних та політичних ризиків; законодавче закріплення незмінності умов оподаткування господарської діяльності інвесторів на конкретний період; запровадження на територіях пріоритетного розвитку експерименту зі створення можливостей для зміни системи контролю з боку державних органів на функцію добровільного страхування відповідальності власників бізнесу; усунення надмірного регулювання господарської діяльності шляхом зменшення кількості документів дозвільного характеру, дозвільно-погоджувальних процедур, обов'язкової звітності, спрощення процесу їх адміністрування; створення дієвої системи координації залучення фінансових ресурсів,

зокрема коштів міжнародних партнерів, на реалізацію завдань розвитку областей, запровадження проектного менеджменту на рівні громад, а також реалізації угод соціального партнерства з бізнесом; ініціювання створення Фонду консорціумного фінансування для інвестування проєктів розбудови транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури; створення Державного венчурного фонду для інвестування на територіях пріоритетного розвитку Донецької та Луганської областей; модернізація режиму здійснення державних закупівель для задоволення потреб регіону у відповідних товарах, роботах і послугах; закріплення правової норми щодо перерозподілу частки податкових надходжень між державним та місцевим бюджетами на територіях пріоритетного розвитку; запровадження особливих умов оподаткування, зокрема заміну податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал; перегляд нормативних підходів до видачі та виконання технічних умов для інженерних мереж; удосконалення регуляторно-податкового законодавства, насамперед для мікро- та малого бізнесу, що мотивуватиме місцеве населення до розвитку підприємницької діяльності, самозайнятості та створення робочих місць з конкурентним рівнем заробітної плати; встановлення механізмів компенсації суб'єктам підприємницької діяльності матеріальних збитків, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, що спричинило руйнування та пошкодження нерухомого майна (основних засобів) на підконтрольній території України; розвиток міжрегіональної кооперації.

До другої групи («Індустріалізація реального сектору економіки та його інноваційний розвиток») входять такі заходи: підтримка ініціатив щодо приєднання до високотехнологічних європейських і світових кластерів; підтримка виробництв продукції з високою доданою вартістю та формування технологічних ланцюжків переробних виробництв у різних видах економічної діяльності; стимулювання розвитку нових високотехнологічних виробництв, зокрема комп'ютерно-інтегрованих, як основи для технологічного переоснащення машинобудування; сприяння розташуванню виробничих потужностей зарубіжних компаній для насичення продукцією внутрішнього ринку та експорту до США, ЄС та інших країн у

зв'язку зі зміною світового розподілу виробничих потоків; розвиток агропромислового комплексу на основі укладення угоди про розподіл продукції, насамперед для формування сегмента тваринництва, зрошувального землеробства тощо; поглиблення ступеня переробки сільськогосподарської продукції, зокрема розвиток власного виробництва біодизеля та біоетанолу у сільськогосподарських підприємствах, безпосередньо в зоні виробництва біоенергетичної сировини; розвиток агрокластерів, агротуристичних та агрологістичних хабів, зокрема реалізація проєктів із будівництва нових і розширення наявних потужностей діючих елеваторів, лабораторій, селекційно-насінницьких центрів тощо; підтримка проєктів щодо будівництва та реконструкції комплексів гідротехнічних споруд, у тому числі встановлення мобільних зрошувальних систем та обладнання; стимулювання розвитку видів економічної діяльності, продукція яких безпосередньо спрямована на задоволення потреб місцевого населення (виробництво будівельних матеріалів, харчової та легкої промисловості, виробництво високотехнологічної та екологічної упаковки, сфера послуг, передусім орієнтована на поліпшення торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування); трансформація вугільної галузі через створення енергетичних індустріальних парків на базі державних вугільних шахт за участі міжнародних енергетичних корпорацій; модернізація фонду технологічного обладнання шахт, у тому числі вентиляція та дегазація шахт для забезпечення безпеки гірників; реалізація проєктів, що сприятимуть диверсифікації економіки шахтарських монофункціональних міст; залучення інвестицій для запровадження альтернативних джерел енергії, зокрема будівництва вітрової електростанції на території Маріупольського району; залучення інвестицій для розвитку потенціалу зеленої економіки та запровадження програми сталого розвитку територій басейну р. Сіверський Донець [1].

До третьої групи («Розбудова критичної інфраструктури та логістики») входять такі заходи: створення транспортно-логістичних кластерів і логістичних центрів складування, перероблення та сортування вантажів з урахуванням переорієнтації транспортних потоків (зокрема, у населених пунктах Бахмут,

Слов'янськ, Селидове, Мангуш, Нікольське); модернізація залізничної магістралі та її інфраструктури, насамперед з'єднання системи залізничного сполучення з відрізком залізничного сполучення «Щастя — Новоайдар — Старобільськ — Сватове» та збільшення пропускної здатності перегону «Запоріжжя — Камиш Зоря — Волноваха»; запровадження інноваційних технологій та інформаційних систем для управління транспортною системою на засадах електронного урядування; запровадження системи надання логістичних послуг за принципом «єдиного вікна», що передбачає взаємодію портів, залізничного та автомобільного транспорту; диверсифікація джерел постачання сировини і товарів для виробничих потужностей базових галузей Донецької та Луганської областей у випадку їх блокування; підвищення якості транспортного сполучення між північною та південною частинами регіону: проведення капітального ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення; проведення робіт із гідроізоляції русла каналу «Сіверський Донець — Донбас», капітальний ремонт та реконструкція другого Донецького водоводу, реконструкція системи водопостачання м. Маріуполя та Попаснянського водоканалу; запровадження ефективної системи управління інженерною інфраструктурою меліоративних систем та утримання їх в належному стані, у тому числі проведення дослідження стану осушувальних каналів, дамб, споруд; відновлення енергетичної та газопостачальної інфраструктури у населених пунктах, розташованих уздовж лінії розмежування; розвиток і технічна модернізація припортової інфраструктури Маріупольського морського торгового порту (залізничних підходів, автомобільних доріг тощо) для відновлення його пропускної спроможності; відновлення пасажирського та вантажного повітряного сполучення у м. Краматорськ, на умовах його спільного використання з Повітряними Силами ЗСУ, реконструкція та будівництво аеропортів «Маріуполь» та «Севєродонецьк».

До четвертої групи («Формування збалансованого регіонального ринку праці») належать такі заходи: запровадження програм перепідготовки та підвищення рівня кваліфікації фахівців відповідно до потреб регіонального ринку праці на засадах публічно-приватного

партнерства, зокрема перекваліфікація та навчання працівників містоутворювальних підприємств у монофункціональних містах; запровадження освітніх програм відповідно до потреб об'єднаних територіальних громад, провідних інноваційно-активних підприємств регіону, у тому числі спеціальності, які володіють кількома компетенціями «інженерія — ІТ — робітничі навички»; інформаційна підтримка переміщених закладів вищої освіти щодо визначення потреби у відповідних фахівцях; відновлення «прикладних» ланцюгів циклу «освіта — дослідження — виробництво» у промисловості, охороні здоров'я та освіті, формування університетських хабів інноваційного розвитку та наукових досліджень; проведення заходів освітньої та інформаційно-консультаційної спрямованості для суб'єктів малого та середнього підприємництва [1].

До п'ятої групи («Формування інформаційно-комунікаційного простору Луганської та Донецької областей») відносяться такі заходи: проведення заходів з популяризації привабливого інвестиційного іміджу регіону задля диверсифікації виробництва підприємств завдяки фінансуванню проєктів публічно-приватного партнерства на територіях, що зазнали негативного впливу внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України; залучення фахівців з дипломатії для просування товарів та послуг регіону на міжнародні ринки та розширення географічної структури зовнішньої торгівлі з мінімізацією критичної залежності від окремих держав та ринків збуту; розширення переліку загальнодержавних інструментів підприємствами малого та середнього бізнесу для промоції внутрішнього економічного потенціалу регіону на міжнародних комунікативних заходах; розширення сфер залучення соціально відповідального бізнесу.

Висновки. За результатами реалізації Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей планується розробка відповідної Стратегії та плану заходів. Цей комплекс локальних актів дозволить сформувати територію пріоритетного розвитку з інноваційною економікою та провести модернізацію промислового виробництва на інноваційній основі, збільшити частку інноваційно-активних підприємств у реальному секторі, наростити експорт і частку продукції

високого ступеня переробки, виготовленої в «інвестхабах», подолати логістичні обмеження та наростити транзитний потенціал областей, збільшити надходження до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад регіону, створити робочі місця, підвищити рівень доходів населення, залишити молодь у регіонах

та залучити її до участі у вирішенні питань розвитку економіки Донецької та Луганської областей.

Подальші дослідження мають бути проведені у напрямі розроблення Стратегії економічного розвитку Донецької та Луганської областей до 2027 року на інноваційній основі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Проект Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей. *Офіційний сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. 01.10.2020. URL: <https://mtot.gov.ua/files/uploads/639c51a0-03cd-11eb-9b00-5d0003db30ab.docx> (дата звернення: 02.10.2020).
2. Економіко-правові засоби стимулюючого впливу на розвиток Донбасу. Київ: НАН України; Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 236 с.
3. Досвід об'єднання територіальних громад на Сході України: економіко-правові аспекти. За наук. ред. В.А. Устименка та І.В. Заблодської. НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. Київ: ВІСТКА, 2018. 210 с.
4. Заблодська І.В., Рогозян Ю.С. Справедлива трансформація вугільних регіонів: світовий досвід та правовий аспект. *Економіка та право*. 2020. № 2 (57). С. 14—31. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.01.046>
5. Горбенко Р.О., Заблодська І.В., Рогозян Ю.С., Дьякон Ю.Г. Перспективи розвитку вільних митних зон в Україні. *Часопис економічних реформ*. 2020. № 2 (38). С. 6—13. <https://doi.org/10.32620/cher.2020.2.01>
6. Заблодська І.В., Мельникова А.О., Заблодська Д.В. Розвиток Луганщини в умовах військового конфлікту. У кн.: Прогнозування і планування розвитку економіки: мікроекономічний та макроекономічний рівні. Рига: Baltija Publishing, 2020. 267 с.

Надійшла 02.10.2020

REFERENCES

1. Projekt Kontseptsii ekonomichnoho rozvytku Donetskoi ta Luhanskoi oblasti. *Ofitsiynyi sait Ministerstva z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy*. 01.10.2020. URL: <https://mtot.gov.ua/files/uploads/639c51a0-03cd-11eb-9b00-5d0003db30ab.docx> [in Ukrainian].
2. Ekonomiko-pravovi zasoby stymuliuuchoho vplyvu na rozvytok Donbasu. Kyiv: NAN Ukrainy; Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen, 2019. 236 p. [in Ukrainian].
3. Dosvid obiednannia terytorialnykh hromad na Shkhodi Ukrainy: ekonomiko-pravovi aspekty. Za nauk. red. V.A. Ustymenka ta I.V. Zablodskoi. NAN Ukrainy; Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen. Kyiv: VISTKA, 2018. 210 p. [in Ukrainian].
4. Zablodska I.V., Rohozian Yu.S. Fair transformation for coal-mining regions: world experience and legal aspect. *Economics and Law*. 2020. No. 2 (57). P. 14-31. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.02.014> [in Ukrainian].
5. Horbenko R.O., Zablodska I.V., Rohozian Yu.S., Diakon Yu.H. Perspektyvy rozvytku vilnykh mytnykh zon v Ukraini. *Chasopys ekonomichnykh reform*. 2020. No. 2 (38). P. 6-13. <https://doi.org/10.32620/cher.2020.2.01> [in Ukrainian].
6. Zablodska I.V., Melnykova A.O., Zablodska D.V. Rozvytok Luhanshchyny v umovakh viiskovoho konfliktu. U kn.: Prohnozuvannia i planuvannia rozvytku ekonomiky: mikroekonomichnyi ta makroekonomichnyi rivni. Ryha: Baltija Publishing, 2020. 267 p. [in Ukrainian].

Received 02.10.2020

O.M. Tatarchenko

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Rubizhne, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1753-7272

I.M. Litvinova

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0137-9158

CONCEPTUAL APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF EASTERN UKRAINE ON AN INNOVATIVE BASIS: TO THE DISCUSSION

The article presents a revised draft Concept of economic development of Donetsk and Luhansk regions, on the territory of which a system of stimulating the intensification of economic processes will be introduced, which can be further implemented in other regions of Ukraine. The Concept of economic development of Donetsk and Luhansk

regions was proposed for discussion in October 2020 by the Ministry of Temporarily Occupied Territories together with interested central and local executive bodies with the participation of local governments. The Concept envisages the creation of three types of priority development territories (territories of communities adjacent to the demarcation line, throughout Donetsk and Luhansk regions, on the territory of separate industrial and recreational clusters, including innovation and industrial parks, with a special regime of innovation and investment activities). Five groups of measures for the implementation of the Concept of economic development of Donetsk and Luhansk regions have been identified: improvement of regulatory policy and introduction of authentic institutional and financial instruments; industrialization of the real sector of the economy and its innovative development; development of critical infrastructure and logistics; formation of a balanced regional labor market; formation of information and communication space of Luhansk and Donetsk regions. Based on the results of the Concept implementation, it is planned to develop an appropriate Strategy and action plan. This set of regulations will allow to form a territory of priority development with a new structure of the economy and to modernize industrial production on an innovative basis, increase the share of innovative enterprises in the real sector, increase exports and the share of highly processed products, overcome logistical constraints and increase a transit region potential, increase revenues to the local budgets of the amalgamated territorial communities of Donetsk and Luhansk regions, create jobs, increase incomes, leave the youth of the regions and involve them in solving problems of economic development of Donetsk and Luhansk regions.

Keywords: concept, innovative, territory of priority development, economic development, groups of measures, stimulation.